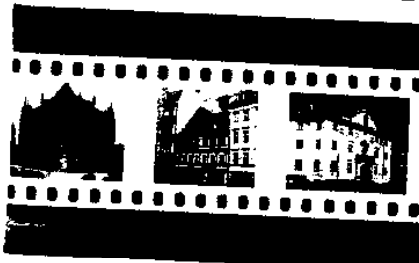

MATERIÁLY

V MEZINÁRODNÍ VĚDECKO-PRAKTICKÁ KONFERENCE

«NASTOLENÍ MODERNÍ
VĚDY –2009»

Díl 5
Psychologie a
sociologie
Politické vedy
Historie

Praha
Publishing House
«Education and Science» s.r.o.

MATERIÁLY

V MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE

«NASTOLENÍ MODERNÍ VĚDY – 2009»

27 září - 05 října 2009 roku

Díl 5

Psychologie a sociologie

Politické vedy

Historie

Praha

Publishing House «Education and Science» s.r.o

2009

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

**Materiály V mezinárodní vědecko - praktická konference
«Nastolení moderní vědy - 2009».** -
Díl 5. Psychologie a sociologie. Politické vedy. Historie:
Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o - 72 stran

Šéfredaktor: Prof. JUDr. Zdeněk Černák

Náměstek hlavního redaktor: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníčková

V sběrné nádobě obsahují materiály mezinárodní vědecko - praktická
konference «Nastolení moderní vědy»
(27 září - 05 října 2009 roku)
po sekcích «Psychologie a sociologie». «Politické vedy». «Historie»

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 270 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektiv autorů, 2009

© Publishing house «Education and Science» s.r.o.

CELKOVA PSYCHOLOGIE

Тихонова М.І.

к. психол. н., доцент кафедри психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні особливою гостротою й актуальністю набуває проблема організації здорового способу життя та забезпечення навчально-виховного процесу з цього напрямку в школі, проблема цілісного формування культури здоров'я учнів.

Проблема здоров'я приваблює багатьох дослідників: психологів, педагогів, соціологів тощо. Сьогодні існує поведінкова психологія, яка розглядає здоров'я як проблему здорової поведінки; когнітивна психологія звернена насамперед до проблеми здорових, пізнавальних структур людини. У гуманістичній психології розроблений цілісний підхід до здоров'я, в якому фізичне й психічне здоров'я уявляються взаємопов'язаними з найвищими цінностями, цілями й потребами людини. Гуманістична психологія розглядається як альтернативна біхевіоризму й психоаналізу, пріоритетна увага в ній приділяється вивченню саме здорової особистості й умов, які сприяють її розвитку.

На думку А. Маслоу, здоровій людині властиві наступні якості: об'єктивне сприйняття дійсності, відкритість новому досвіду, цілісність особистості, спонтанність, автономія, нонконформізм та ін. [7].

У «Словнику психолога – практика» під редакцією С.Ю. Головіна терміном «здоров'я» позначається стан душевного благополуччя, який характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечує адекватну умовам дійсності регуляцію поведінки і діяльності [4].

О.В. Хухлаєва виділяє наступні компоненти психологічного здоров'я: аксіологічний, інструментальний і потрібнісно-мотиваційний.

Аксіологічний компонент містить цінність власного «Я», цінність «Я» інших; абсолютне прийняття самого себе при достатньо повному пізнанні себе й сприйнятті інших людей.

Інструментальний компонент передбачає володіння рефлексією як засобом самопізнання; розуміння й опис свого емоційного стану та стану інших людей; можливість прояву почуттів і емоцій у необразливій для оточуючих формі; усвідомлення причин і наслідків як своєї поведінки, так і поведінки інших людей.

Потрібно-мотиваційний *компонент* визначає наявність у людини потреби в саморозвитку. Це означає, що людина стає суб'єктом своєї життєдіяльності, має внутрішнє джерело активності, яке виступає двигуном її розвитку [8].

Психологи (В.І.Слободчиков, О.В.Хухлаєва) відзначають креативний, адаптивний, дезадаптивний рівні психологічного здоров'я. Вищий рівень (креативний) – характеризується стійкою адаптацією, продуктивним ставленням до дійсності, наявністю творчої позиції. Середній рівень (адаптивний) – наявність тривожності. Низький рівень (дезадаптивний) – порушення балансу в процесі асиміляції та акомодатії.

Асимілятивний стиль поведінки характеризується прагненням людини пристосуватись до зовнішніх обставин на шкоду своїм бажанням та можливостям. Неконструктивність цього стилю виявляється в його ригідності, у спробах повністю відповідати бажанням оточуючих. Людина, що обрала акомодативний стиль поведінки, навпаки, використовує активно-наступальну позицію, намагається підкорити оточення своїм потребам. Неконструктивність такої позиції полягає в негнучкості поведінкових стереотипів, недостатній критичності.

Якщо скласти узагальнений «профіль» здорової людини, то можна отримати наступне. Психологічно здорова людина – це людина творча, оптимістична, життєрадісна й весела, яка пізнає навколишній світ розумом, почуттями й інтуїцією. Вона повністю приймає саму себе й при цьому визнає цінність та унікальність оточуючих її людей. Людина покладає відповідальність за своє життя на себе, її життя наповнене сенсом. Таким чином, можна сказати, що «стержневим» словом для опису психологічного здоров'я є слово «гармонія». Ця гармонія між різними складовими самої людини: тілесними й психічними, інтелектуальними й емоційними, а також і гармонія між людиною та оточуючими людьми, природою, космосом.

Психологічне здоров'я дітей має свою специфіку. Як стверджує І.В.Дубровіна, основу психологічного здоров'я складає повноцінний психічний розвиток на всіх етапах онтогенезу. Таким чином, психологічне здоров'я дитини й дорослого відрізняється сукупністю особистісних новоутворень, які ще не розвинулись у дитини, але повинні бути наявними у дорослого [6]. Отже, можна говорити про те, що психологічне здоров'я – це прижиттєве утворення, хоча його передумови утворюються ще в пренатальному періоді.

Чинники порушення психологічного здоров'я дітей можна умовно поділити на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні. До суб'єктивних чинників – відносять індивідуально-психологічні особливості (темперамент). Темперамент модифікує виховні впливи оточуючого середовища. Такий зв'язок проявляється стосовно однієї з характеристик енергетичного рівня поведінки – реактивності. *Високореактивні діти* – це ті, хто сильно реагує на невеликі стимули; *слабореактивні* – зі слабкою інтенсивністю реакції. У високореактивних учнів частіше виникає підвищена тривожність, знижується працездатність, неадекватний рівень вимог. Все це дозволяє зробити висновок, що властивості темпераменту,

якщо і не є джерелом порушення психологічного здоров'я, але є суттєвим фактором ризику, який не можна ігнорувати.

Під об'єктивними чинниками (фактори середовища) розуміють внутрішньосімейні фактори, несприятливі фактори, пов'язані з навчальними закладами.

Фактори середовища найбільш значущі для психологічного здоров'я дітей, тому розкриємо їх. Внутрішньосімейні фактори.

1. Конфлікт у родині. Дослідження вітчизняних і зарубіжних учених переконливо доводять, що для дітей, які зростають у конфліктних сім'ях, що мають дезорганізовані, дисгармонійні стосунки, характерний широкий спектр аномалій у психіці.

Неблагополучна психологічна атмосфера сім'ї майже завжди викликає в дитини емоційно загострені переживання, які вона не може подолати через вікову незрілість психіки. Конфлікти між батьками викликають глибокий внутрішній конфлікт у дитини, який може зумовити розвиток психогенного захворювання, що зачіпає важливі сфери формування особистості, систему стосунків у сім'ї, з однолітками, з іншими дорослими.

2. Батьківське програмування. Виховання за типом домінуючої гіперпротекції. Тобто сім'я приділяє багато уваги дитині, але одночасно позбавляє її самостійності. Формується, за термінологією Е.Берна «пристосована дитина», яка функціонує за рахунок зниження своєї здатності відчувати, виявляти цікавість до навколишнього світу, а в найгіршому випадку, – за рахунок проживання не свого життя [2].

3. Взаємодія за типом «дитина – кумир сім'ї», коли задоволення потреб дитини превалює над задоволенням потреб інших членів сім'ї. Наслідком такого типу сімейної взаємодії може стати порушення в розвитку емоційної децентрації, здатності сприймати та враховувати у своїй поведінці стан і бажання інших людей.

Фактори, які пов'язані з навчальними закладами.

1. Внутрішній конфлікт. Протиріччя між вимогами оточуючих людей (батьків, учителів) і можливостями дитини, конфліктними стосунками з однолітками порушують емоційний комфорт дитини.

2. Школа. Депривація – наполягання на визнанні, яке виявляється у зниженні самооцінки, у появі неадекватних захисних механізмів реагування. Активний варіант поведінки проявляється в агресії, а пасивний – у сором'язливості, лінії, апатії, у хворобливості.

3. Можливість формування почуття неповноцінності. Якщо дитина сприймає результати навчання як єдині критерії власної цінності, то в неї формується обмежена ідентичність, за Е.Еріксоном, «Я є тільки те, що я можу робити», що негативно впливає на життєвий сценарій дитини [7].

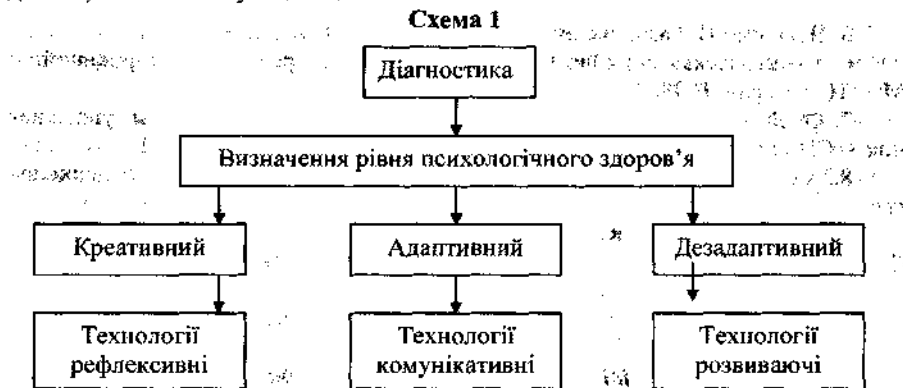
4. Стиль взаємодії вчителя з учнями. Адекватний стиль спілкування вчителя з дітьми, який передбачає прийняття, розуміння й визнання учня дуже важливий у молодшому шкільному віці. Жорстко-авторитарний відчужений стиль учителя непродуктивний і викликає порушення психологічного здоров'я, погі-

ршення успішності та пізнавальної мотивації учнів. Як показали дослідження А.Бодальова, спілкування вчителів із учнями безпосередньо впливає на характер переживань школярів, викликає у них емоційне напруження, яке проявляється як тривога, страх, пасивність або агресія.

Важливими проявами сутності стосунків учителя й учня є почуття та емоції. Почуття виникають у процесі навчальної діяльності, водночас вони впливають і на її результат, особливо в тих випадках, коли учень одержує пізнавальну насолоду від навчання. Підтримка позитивних емоцій є одним із важливих завдань учителя. Добре відома роль позитивної оцінки як засобу створення позитивних емоцій, бадьорого настрою, що стимулюють підвищення успішності та продуктивності діяльності.

Процес формування психологічного здоров'я дітей можна розглядати як систему, що являє собою: діагностику адаптивності дітей до школи; визначення рівня психологічного здоров'я; проведення профілактичних занять з дітьми, які мають другий рівень психологічного здоров'я; здійснення корекційної роботи з дітьми, віднесеними до третього рівня психологічного здоров'я; індивідуальне консультування батьків.

Модель формування психологічного здоров'я молодших школярів виглядає так, як показано у схемі 1.

Як видно зі схеми 1, процес формування психологічного здоров'я починається із психологічної діагностики, яка дозволяє визначити ступінь адаптованості дітей до школи. Методики, направлені на вивчення психологічного здоров'я, наразі відсутні, тому потрібно використовувати побічні методи. Показником психологічного здоров'я ми вважаємо адаптованість дитини до школи, оскільки психологічному здоровому функціонуванню відповідає наявність адаптації між людиною та соціальним середовищем. Крім того, необхідно визна-

чити рівень тривожності, тому що підвищення тривожності корелює з порушенням психологічного здоров'я.

Методичним арсеналом може стати «Карта спостережень» Д.Стотта і тест тривожності Р.Теммла, М.Дорки та В.Амена. За результатами діагностики визначається рівень психологічного здоров'я школярів.

Таким чином, вчасна діагностика дозволить прогнозувати виникнення порушень психологічного здоров'я школярів, а здійснення цілеспрямованої психопрофілактичної й психокорекційної роботи сприятиме зниженню кількості дезадаптованих дітей і гостроти прояву психологічних захворювань в учнів початкової школи. Найбільшого ефекту можна досягнути не тільки шляхом впливу на дітей, але й залученням значущих дорослих (батьків, учителів) до профілактичної роботи.

Література

1. Астапов В.М. Тест тревожности. – М.: «Дейс», 1992.
2. Берн Э. Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных. – С.-Петербург: МФИН, 1992.
3. Герринг Р., Зимбардо Ф. Психология и жизнь. – СПб.: Питер, 2004.
4. Головин С.Ю. Словарь психолога-практика. – М.: АСТ, 2001.
5. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. – СПб.: Питер, 2003.
6. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: ТЦ «Сфера», 1998.
7. Фрейджер Р., Фейдимен Д. Личность: теории, эксперименты, упражнения. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001.
8. Хухлаева О.В. Основы психологического консультирования и психологической коррекции. – М.: Издательский центр «Академия», 2001.
9. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкий В.В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: «Питер», 1999.

Петренко І.В.

Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, м. Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГУЛЯТИВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Проблема вивчення феноменів довільної регуляції в сучасній психологічній науці представлена у таких аспектах: мотиваційному, свободи вибору, саморегуляції, самоуправління. У мотиваційній площині регулятивна сфера розглядається в контексті стимуляції, ініціації довільної активності та прийняття особистістю усвідомленого рішення щодо особливостей її перебігу, тобто – у напрямку виникнення, породження активності. Актуальність і важли-

OBSAH

PSYCHOLOGIE A SOCIOLOGIE

FORMY SPOLUPRACE PSYCHOLOG – PRAXE

Нарушкевич А.С. Психолого-педагогический эксперимент, направленный на изучение детского коллектива..... 3

PROBLEMU ROZVOJE OSOBY V MODERNICH PODMINKACH

Кузікова С.Б. Психологічна культура і саморозвиток особистості..... 7

CELKOVA PSYCHOLOGIE

Тихонова М.І. Психологічні основи формування культури здоров'я у дітей молодшого шкільного віку 10

Петренко І.В. Дослідження регулятивної сфери особистості: мотиваційний аспект..... 14

PSYCHOLOGIE PRACE

Корсун С.І. Професійно-психологічний відбір. Історія та сучасність 19

Войтович М.В., Панасенко Н.М. Мотиваційні та конфліктологічні особливості професійного становлення студентів – майбутніх психологів..... 21

PSYCHOFYZIOLOGIE

Nalyvaiko N., Yaremko Z., Tkachenko H., Manenko A.
Psychophysiological indexes among young people and iodine level in organism 25

SOCIALNI PSYCHOLOGIE

Алксесніко С.Д., Ткаченко К.С. Причини виникнення подружніх конфліктів 30

MODERNI TECHNOLOGIE SOCIOLOGICKYCH PRUZHUMU

Дікова-Фаворська О.М. Особливості розвитку соціальної суб'єктності осіб з вадами здоров'я: соціологічні виміри..... 34